

# Sərhədləri yaxınlaşdırən "Sərhədsiz teatr"

2016-cı ildə uğurla baş tutmuş "Üç məkan" Beynəlxalq Teatr Festivalı yekunlaşınca Bakıya döndüyümüz gün Şəki bizi yağmurla yola salmışdı. Bu dəfə isə festivallar şəhərinin yağışı qarşılama vədəsinə təsadüf etmişdi. "Su aydınlıqdır" deyə hər iki halı yalnız yaxşılığa yozmaq və elə bu cür də yazmaq olar: aylar gözəli may, teatr, festival, qiyabi tanışlıqların, sadəcə, əyani tanışlığa deyil, əməlli-başlı kəşfə çevrilməsi ("çevrilmə" kəlməsi burada teatral, artistik anlamdan uzaqdır), həyat fonunda sənət, sənət fonunda həyat söhbətləri... Bir sözlə, Aleksandr Blokun çox sevdiyim və dönə-dönə istifadə etdiyim təbircə, "zərif bədheybət" adlandırılan teatr adlı sirlə ələmli sevnən hər kəs üçün gözəl bir ortam...

**Şaiq Səfərov: "... teatrın rolu lazımı qədər dəyərləndirilməyib"**

İncəsənətin hər hansı növünün qeyri-İncə bir məqsədə qulluq etməsindən daha əcaib bir əməl təsəvvür etmək çətindir. Təəssüf ki, mədəniyyət dünyasında belə hallarla da rastlaşırıq. Və nə yaxşı ki, bizim festivalda bu cür arzuolunmaz təzahürlərə meydan verilmir.

**Festivalın direktoru Şaiq Səfərov** da teatr bayramının açılışına (bu bayrama əsl təntənə, teatrın sabahına inam təəssüratı qatan məqam foyədə teatrın nəzdində fəaliyyət göstərən studiyaların üzvlərinin gitara çala-çala ən gözəl xalq və bəstəkar mahnılarımızı oxuyaraq rəqs etmələrinin yaratdığı ürəkaçan mənzərə idi) həsr olunmuş mətbuat konfransında **"Mədəniyyət.AZ" jurnalının** xüsusi müxbirinin festivalın proqramı tərtib olunarkən dünyanın müxtəlif ölkələrindən 60-dan çox iştirak istəyi alan təşkilat komitəsinin tamaşaların mövzusunda hansı mətləbləri əsas istiqamət seçdiyinə aid sualına belə cavab verdi:

"Teatr yaranan gündən insanın daxilinə müraciət edib. Bu, onun əsas mövzudur. Əlbəttə, bu dövr ərzində qəddarlığa köklənmiş teatr istiqamətləri də meydana gəlib. Amma biz Azərbaycan teatrının inkişafına görə məsuliyyət daşıyan insanlar olaraq, təbii ki, humanist yönəli tamaşalara üstünlük veririk. Ona görə seçdiyimiz tamaşaların əksəriyyəti insaniyyət, insanları bir-birinə bağlayan, birləşdirən mətləblərə köklənib. Bilirsiniz ki, bu gün dünyada insanları bir-birinə qarşı yönəldən, parçalayan filmlərin, tamaşaların sayı heç də az deyil. Və bunun qarşısını almaq üçün təşkilat komitəsinin üzvləri olaraq birmənalı şəkildə düşündük ki, festivalda təqdim olunacaq tamaşalar

## "SƏRHƏDSİZ TEATR"



12-19 MAY  
2018

vasitəsilə tamaşaçıya humanizm ideyalarını çatdırmaq. Xüsusən nəzərə alsaq ki, teatr kino, televiziya, internetlə amansız rəqabət şəraitində yaşayır, həmin o qəddarlıq dalğasının qarşısını almaqda teatrın rolu lazımı qədər dəyərləndirilməyib. Biz məhz bu istiqamətdə müvafiq cəhdlər edirik..."

### Teatrlar və tamaşalar

"Azərbaycan teatrı 2009-2019-cu illərdə" Dövlət Proqramının daha bir bəlihti olaraq Mədəniyyət Nazirliyinin, Şəki şəhər İcra Hakimiyyətinin və Teatr Xadimləri İttifaqının təşkilatçılığı ilə mayın 12-dən 19-dək gerçəkləşən III Şəki Beynəlxalq Teatr Festivalı "Sərhədsiz teatr" devizi altında keçdi və müasir Azərbaycanın qurucusu Heydər

Əliyevin 95, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100, Azərbaycan milli peşəkar teatrının 145 illiyinə həsr olundu. Festivalın budafəki adı iki-qat cəlbedici idi – zəlin işıqları sönərkən səhnədə baş verənlərin ən müxtəlif teatr mədəniyyətlərini nümayiş etdirəcəyindən savayı III Şəki Beynəlxalq Teatr Festivalı məmləkət ərazisinin bölgələrini də bu festivalla nəfəs almağa köklənmişdi – teatr bayramı Milli və Beynəlxalq Proqramları əhatə edərək iki istiqamətdə baş tutdu.

\*\*\*

Milli Proqram çərçivəsində Akademik Milli Dram Teatrı Sumqayıt Dövlət Dram Teatrında "Cəhənnəm sakinləri", Gəncə Dövlət Dram Teatrı Yevlax rayonu Heydər Əliyev Sarayında "Dəli yığıncağı", Mingəçevir Dövlət Dram Teatrı Ağdam Dövlət Dram Teatrında "Lənkəran xanının vəzirli", İrəvan Dövlət Azərbaycan Dram Teatrı Xırdalan şəhər Mədəniyyət Mərkəzində "Vəfəli Səriyyə", Ağdam Dövlət Dram Teatrı Bərdə rayonu Mədəniyyət Mərkəzində "Sadiğin toyu", Gəncə Tamaşaçı Teatrı Lənkəran Dövlət Dram Teatrında "Cəza", Pantomim Teatrı Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində "Pantomim buketi", Salyan Dövlət Kukla Teatrı Neftçala rayonu Mədəniyyət Mərkəzində "Bostançı və Şah Abbas", Gəncə Dövlət Kukla Teatrı Göygöl rayon Mədəniyyət Mərkəzində "Məşədi İbad", Bakı Bələdiyyə Teatrı N saylı hərbi hissədə "Nargin faciəsi", Musiqili Teatr Sumqayıt Dövlət Dram Teatrında "Molla Nəsrəddinin beş arvadı", Qazax Dövlət Dram Teatrı Ağstafa rayon Mədəniyyət Mərkəzində "Cəhənnəm sakinləri", Qusar Dövlət Ləzgi Dram Teatrı Xaçmaz rayon Mədəniyyət Mərkəzində "Pəri Cadu", Sumqayıt Dövlət Dram Teatrı Musiqili Teatrda "Ocaq", Rus Dram Teatrı İsmayilli rayon Mədəniyyət Mərkəzində "Xuliqan Todero", Qax Dövlət Kukla Teatrı Zaqatala rayon Mədəniyyət Mərkəzində "Quyruqsuz uluğun sərgüştələri", Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti Mingəçevir Dövlət Dram Teatrında "Lənkəran xanının vəzirli", Kukla Teatrı Salyan Dövlət Kukla Teatrında "Tıq-tıq və Taq-taqın nağılı", "YUG" Teatrı Qusar Dövlət Ləzgi Dram Teatrında "Sonuncu" tamaşaları ilə festivalın iştirakçısı oldular.

\*\*\*

Zatən teatr anlayının özü sərhədsizliyin özgün tərzlərindən biri kimi təkrarsızdır – ilk baxışda, birinci təəssüratda, ötəri müşahidədə tamaşa zalı və səhnədən ibarət məkanla çərçivələnən təsəvvür əslində intəhasızdır. Əlbəttə, əgər tamaşanın müəllifi olan quruluşçu rejissor belə dərinliyə baş vurmaqdan qorxub-çəkinmirsə, və ya tənbellik ələmirsə... O zaman tamaşaçıların zalı hansı duyum-qavra-



"Maqbet - Zar" tamaşasından

ma arsenalı ilə tərək etmələrini göz önündə canlandırmaq çətin deyil.

Beynəlxalq Proqramın yalnız iki, İran İslam Respublikasının "Muğan-Hünər" Teatrının "Canavar" tamaşası Lənkəran Dövlət Dram Teatrında, Kolumbiyanın "Akto Teatr"ının "Məsum Erendira" tamaşaları S.Vurğun adına Rus Dram Teatrında oynanıldı.

...Və beləliklə gəlib çatdıq mətləb üstünə, başqa sözlə, oxucularımızla Festivalın Beynəlxalq Proqramına daxil olan, Şəki teatrında və Azərbaycan Dövlət Rus Dram Teatrında təqdim olunan tamaşalar haqqında təəssüratlarımızı bölüşməyə.

### Özündən zara gəlmiş Maqbet

Festivalın ilk pərdəsini İran İslam Respublikasının ən cənub vilayətindən, Bəndər-Abbas şəhərindən uzun bir yol qat edərək gəlmiş "Titovək" teatrının truppası açdı – "Maqbet-Zar" səhnə əsəri ilə. İran sənətləri bu dəfə də özlərinə sadıq qalib orijinal yanaşma nümayiş etdirdilər – Şekspirin (1564-1616) ən məşhur və ən sətir pyeslərindən biri olan "Maqbet"i sanki müəlliflə birlikdə oxuyub Şotlandiya kralı Maqbetin gerçək taleyinin müəyyən mənada bədii inikası olan, aşırı hakimiyyət hərisliyinin və dostlara xəyanətin təhlükəliliyinin arxetipik əhvalatı kimi dəyərləndirildiyinə görə, məsələn, Rusiyada 1860-cı ilə qədər səhnəyə gətirilməsi qadağan edilən bu faciə haqqında öz təəssüratlarını həm ədibin ruhu ilə, həm də oxucu-tamaşaçıların bölüşdülər. "Titovək" teatr qrupu Maqbetin xilasını, onun varlığına hakim kəşilmiş, onu idarə edən bəd ruhu uzaqlaşdırmaqdan ötrü isə xurma ağacının liflərindən toxunmuş disklərdən istifadə edib – tamaşadan sonra teatrın direktoru **Atabay Nadiri** bizimlə söhbətində bildirdi ki, qadınların toxuduğu bu disklər medium kimi nəzərdə tutulur, cini insanın bədənindən çıxarmaq məqsədilə istifadə edilir.



Atabay Nadiri



İbrahim Poştkuhi

Quruluşçu rejissor **İbrahim Poştkuhi** Maqbeti Hörmüz adasında məskunlaşdırıb və onu səhv addımlara təhrik edən qüvvəni Zar adlandı-

rib. İnanca görə, Zar İranın cənubunda mövcud olan şeytani bir ruhdur. "Zar" mərasimi isə musiqi və rəqslərlə müşayiət edilən performansdır. Poştkuhinin Maqbeti "Əhl-i-hava" adlanan bəd ruhlu insanların kralı olmaq üçün keçirilən ayinin icraçısı Dunkanı öldürür. Yerli əhalinin inanclarına görə, kövrək cisimlələrə nüfuz edə bilən küləklər tərəfindən idarə olunan bədniyyət güc mövcuddur. İcra olunan bu musiqili ayin isə həmin "küləyin qurbanlarına" şəfa tapmaq məqsədi daşıyır.

“Titovək”in yozumunda Maqbet, sadəcə, Makduf tərəfindən öldürülmədi; onun özündən müştəbəhliyini pəran-pəran etdi və həm də Maqbetin özünün əli, köməyi ilə – əlindəki kuzəni öz zərbəsi ilə vurub sındıraraq sanki doğru-dürüst düşünməyi bacarmayan və bunun ucbatından məhvə yuvarlanan kəlləsini dağıdıbmış kimi ətrafa muncuq-muncuq küpələrini dağıdır.

“Titovək” teatrının direktoru Atabəy Nadiri və İbrahim Poştkuhi: “Bizim teatr 20 ildir fəaliyyət göstərir. Bu tamaşa isə 10 ildir səhnədədir. Mövzunun həllində İran adət-ənənəsinin bir çox elementlərini istifadə etmişik...”

Maraqlanıram ki, MDB ölkələrində Azərbaycandan savayı daha hansı məmləkətdə oynamısınız bu səhnə əsərini, cavab verirlər ki, bir çox ölkələrdə oynanılırsa da, MDB məkanında Azərbaycan ikinci ölkədir. Və məlum olur ki, birincisi Rusiya olub, özü də “Qızıl Maska” festivalında təqdim ediblər “Maqbet-Zar”ı. Xəbər alıram ki, necə qarşılandı Rusiyada tamaşanız, deyirlər, çox gözəl, amma təvazökarlıq edib bildirmirlər ki, “Maqbet-Zar” “Qızıl Maska”ya layiq görüldü... Əvəzində Nadiri də, Poştkuhi də dedilər ki, tamaşanın Şəki səhnəsindəki enerji ilə oynanılması ilk dəfə idi. “Bu festivalda çıxışımız bizə fərqli təəssürat yaşatdı. Bütün tamaşalarımızı bu tərzdə, yəni Meyerhold üslubunda qururuq – tamaşanın ifadə vasitələri yalnız aktyorlardır”.

#### Dahi dramaturq, yoxsa ŞHK-nın ssenariçisi?

Teatr bayramının ikinci günü ilk günün təəssüratından tam fərqli ab-havada keçdi. Şuşa Dövlət Musiqili Dram Teatrının truppası müəllifi, rəssamı və musiqi tərtibatçısı əməkdar artist Loğman Kərimov olan Mirzə Fətəli Axundzadənin “Hekayəti müsyo Jordan – həkimi-nəbatat və dərviş Məstəli şah – cadukuni-məşhur” komediyasını birhissəli məzhəkə tamaşası şəklində oynadı. Və səhnədə baş verənlərin Axundzadəyə aidliyini yalnız proqrama nəzər salmaq və personajların adlarını eşitməklə məhdudlaşdırmağı məqbul saydı. Mənə görə isə tamaşa “Şən və Hazırcavablar Klubu”nun qala-konserti, dahi Mirzə Fətəli isə bu qala-konsertin ssenariçisi təsirini buraxdı. Belə qeyri-məqbul təsiri yalnız Şəhrəbanu rolunun ifaçısı Püstəxanım Zeynalova azaldırdı. Aktrisanın obrazına yanaşması və təqdimatı Mirzə Fətəli ruhunda, amma özünəxas, yeni cizgiləri ilə yadda qaldı.



“Müsyo Jordan və Dərviş Məstəli şah” tamaşasından

#### Davulun səsinə eşitməyəndə...

“Qafqaz, Orta Asiya, İran, Bolqarıstan, Türkiyə və Qaqauziyada zurnaya müşayiətçi bu zərb alətini solo olaraq o zaman çalırlar ki, cismən və ya fikrən uzaqdakı kiməsə hansısa vacib mətləbi eşitdirmək, çatdırmaq zərurəti yaranır. Bu dəfə belə zərurəti qulaqlara, beyinlərə çatdırmaq missiyasını ev sahibi – S.Rəhman adına Şəki Dövlət Dram Teatrı yerinə yetirdi.

Türkiyə yazarı Hidayət Sayının “Pəmbə qadın” əsərini “Davul səsi” adı altında səhnə əsəri olaraq təqdim etməklə... Tamaşanı seyr etdikcə aşkar təxmin edirdim ki, rejissor bu əsəri seçməyə hansısa səbəb təkən verib. Mirbala müəllimlə (teatrın baş rejissoru və tamaşanın quruluşçu rejissoru Əməkdar incəsənət xadimi Mirbala Səlimli) söhbətimiz zamanı ehtimalımın doğruluğu sübut olundu.

#### Mirbala Səlimli:

- Hidayət Sayının “Pəmbə qadın” adlanan və bizim “Davul səsi” ilə tamaşaya qoyduğumuz bu əsərlə ilk dəfə Türkiyədə teatr festi-



“Davul səsi” tamaşasından

valında tanış oldum. Oxudum və gördüm ki, süjeti bizim respublika üçün nə qədər aktualdır – kişilər qazanc dalınca başqa ölkələrə üz tuturlar, bu, müxtəlif fəsadlarla müşayiət olunur və s. Oxşar sosial mövzuya ilk dəfə diplom işim “Odlu qol-boyun” filmi çəkəndə də müraciət etmişdim... Həm də bu problem mənim özümə də yad deyil – mən də bir neçə il Moskvada təhsil almışam, işləmişəm və problemi gözümlə görmüşəm. Azərbaycandan Rusiyaya Rusiyadan Azərbaycana olan yolu müxtəlif nəqliyyat vasitələri ilə, hətta piyada da getdiyim müddətdə bizim adamların dolanışığını yaxşılaşdırmaq məqsədlərinin nələrdən keçdiyini özüm müşahidə etmişəm. Müşahidələrim mənim üçün aktual mövzuya çevrildiyi üçün bu əsəri götürdüm. Həmçinin müxtəlif nəqliyyat vasitələri ilə o yolu getdiyim müddətdə bizim adamların dolanışığını yaxşılaşdırmaq məqsədlərinin nələrdən keçdiyini özüm müşahidə etmişəm. Müşahidələrim mənim üçün aktual mövzuya çevrildiyindən bu əsəri götürdüm. İş prosesində tamaşaya “Da-



“Davul səsi”-nin kollektivinə mükafatın təqdimatı. Rejissor: Mirbala Səlimli

vul səsi” adını verməyim və pyesin strukturundan tamaşamızın süjetinin fərqlənməsinə eşitdiyim bir mahnı təkən verdi. O mahnını, türkünün tamaşada da eşitdiniz (mahnını canlı şəkildə teatrın nəzdində fəaliyyət göstərən studiyanın üzvlərindən biri Türkan Xəlilova oxuyur, onu türk sazı olan bağlamada və davulda müşayiət edənlər isə teatrın aktyorlarıdır) – əvvəli çox şən, sonu isə ağı ruhunda. Şərqi qın adı – “Qarşı köydən davul səsi gəlir”. Mahnının məzmunu tamaşanın strukturunun məhz bu şəkildə olmasına təsir göstərdi”.

- İnaəq ki, davul səsi kimlərsə söz çatdırmaqda kömək edəcək və qadınların əllərinə tufəng almalarına ehtiyac qalmayacaq...

- Bəli. Yadımdadır, bu tamaşanın ilk nümayişi insanlara necə təsir etmişdi – nəinki bizim qadınlar və nəinki qadınlar, hətta Təbrizdən, Avropadan gəlmiş kişi qonaqlarımız da zaldan necə təsirlənmiş, qəhərlənmiş halda çıxırdılar... Bu, onu göstərir ki, əsərdəki problem hələ də aktualdır və həm də dünyanın hər yerində...

Mirbala müəllim qeyd etdi ki, teatrın nəzdində fəaliyyət göstərən studiyanın üzvlərinə vaxtaşırı böyük səhnədə özlərini sınaq şansı verilir. Bu tamaşada belə şans Zeynəb rolunun ifaçısı Fidan Lətifovanın bəxtinə düşmüşdü. O da çalışdı ki, ata nəvəsinə, ata müdafiəsinə həsrət qalmış Zeynəbin duyğularını tamaşaçılara çatdırsın.

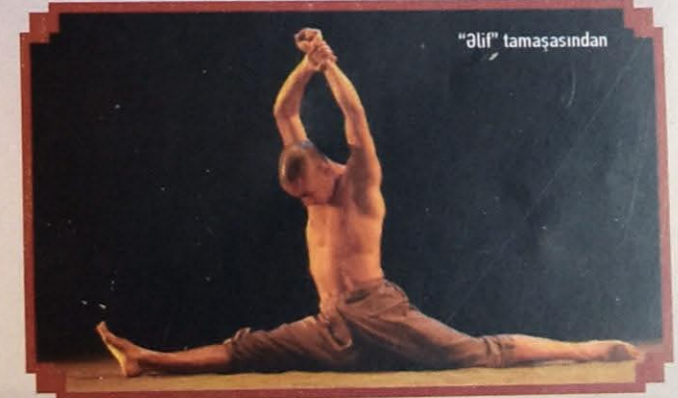
Başda Pəmbə obrazının yaradıcısı Lalə Məmməd, aktyorların oyununda, demək olar ki, dəyişməz durum, obrazları bütün tamaşa boyunca nədənsə eyni əhvalda göstərmək təzi müşahidə olunsada, hər bir personajın ifaçısının həm əsərin, mövzunun qayəsini, həm də obrazının ruhunu kifayət qədər dəqiq hiss etməsində süniliyə yol verilmədi. Əri illər öncə qazanc ardınca başqa ölkəyə getmiş Pəmbə yeganə övladı Zeynəbi o dərəcədə göz bəbəyi kimi qoruyur ki, final səhnəsində onu öz əlində tutduğu tufəngdən açılan güllə ilə vurub öldürür – evlilik həyatı baş tutmasın deyə... Burası son dərəcə kateklizmatik məqamdır: Pəmbə kişi cinsinə artıq etibar etmir (əri onu və qızını atıb gedib, başqa ailə qurub – ömür-gün yoldaşı, qızının atası davulun səsinə biganə qalır, buna görə də Pəmbə davulu vurub partladır və əlinə tufəng almaq məcburiyyətində qalır – kəndin kişi cinsinə aid sakinləri onun namusunu qorumaq əvəzinə, özlərini tamamilə bunun əksinə aparırlar), o dərəcədə etibar etmir ki, gənc qızının ailə həyatı qurmasının zəruriliyini anlamaq qabiliyyətini belə itirib.

Aktyorların hamısının oyununda dəyişməz durumun müşahidə olunmasını isə, sadəcə, sanki aktyorlardan birinin (biz bilə bilmərik

məhz hansının) obrazını tamaşanın bütün şəkillərində eyni dalğaya kökləməsinin sirayətədir təsir göstərməsi ilə izah etmək olar. Lakin bu, “Davul səsi” tamaşasının təsir gücünü azaltmayıb. Səhnə və ya ekran əsərinin vacib cəhətlərindən biri, hadisələrin təsvir olunduğu məkan və zaman əyaniliyi də burada yetərli bərqərarlıqda idi – qapının yanında asılmış davuldan tutmuş Türkiyənin ucqar kəndlərindən birinin və oranın sakinlərinin təsvirinə kimi...

#### “Əlif” odası

Rusiya Federasiyası Tataristan Respublikasının “Yaradıcı Qrup” Mədəni Təşəbbüslər Fondunun festivala gətirdiyi “Əlif” və ya “Əzəlin sədası” üç qızın qıraəti və tatar xalq çalğı aləti dombranın müşayiətində mono pantomim səhnə əsəri kimi sənət təzahürü Tataristanın incəsənət xadimləri tərəfindən mütləq ərsəyə gətirilməli idi. Ötən əsrin əvvəllərində əlifbalarının nə az, nə çox, düz 7 hərfindən məhrum edilən qədim bir xalq həmin hərfləri canlı olaraq səhnəyə həkk etməli idi. Həm də bu mono tamaşanın iştirakçısı məhz Tataristanın ünlü söz-sənət ustası Rabit Batullanın övladı olan Nurbək Batulla olmalı idi. Tamaşaya baxarkən bu faktdan hələ xəbərsiz idim. Amma Nurbəkin səhnədəki virtuoz qıvrılmalarının – əzələrinin köməyi ilə həmin o 7 hərfi yazmasının – sadəcə və yalnız istedadlı pantomim aktyoru olmasından qaynaqlanmadığı, daha dərin səbəblərə bağlandığı aşkar sezilirdi: yalnız Sözü'nə demək olduğunu fərqi varmağı bacaran bir ailədə böyümüş şəxs 1927-ci ildə xalqın mədəniyyətində baş vermiş parçalanmanın, əsasını ərəb hərfləri təşkil edən tatar əlifbasının latin qrafikası ilə əvəzlənməsinin, 1939-cu ildə isə kəril əlifbasına keçilməsi ilə bağlı 7 hərfin əlifbadan çıxarılmasının və bunun nəticəsində tatar dilinin öz ahangini və dərinliyini itirməsinin, klassik tatar nəzm nümunələrinin qafiyəsinin, üslubunun, forma və



“Əlif” tamaşasından

ritminin ilkin mənasının pozulmasının önəmini, acısını belə ifadəli tərzdə canlandırma bilirdi.

“Əlif” üç hissədən ibarətdir. Və elə bu cəhətə görə balet-rəqs kompozisiyası, tamaşa və hətta səhnə əsəri olmaq iqtidarından ak-siyaya, akta çevrilmə qaçılmazlığına düşür: birinci hissədə rəqs vasitəsilə tatar əlifbasının məhrum edildiyi 7 hərf Nurbək Batullanın balet-rəqs ustalıq, Marsel Nuriyevin əla xoreografiyasının “qələmi” ilə yazılır, hərflər sadalanır, ikinci hissədə üç qız tatar şairi Qabdulla Tukayın “Ana dili” əsərini ifa edirlər: qızlardan biri itirilmiş hərfi, digəri sözü tələffüz edir, üçüncüsü isə misranı oxuyur. Üçüncü hissədə qız-



lar Tukayın əsərini birlikdə ifa edirlər. Və bütün bunlar N.Batullanın bədəni və səhnəyə səpilməmiş qumun vasitəsilə havada hərfərin yazılmasının təkrarlanması, lakin hər təkrarlanmada fərqli dəsti-xətlə yazılması ilə müşayiət olunur. Qum amili burada iki cəhətdən nəzərdən keçirilə bilər: heçliyə dönmüş, qum kimi zamanın havasına sovrulmuş hərfərin taleyi, həm də ərəb qrafikasındakı hərfərin qaçılmaz atributu olan nöqtələr.



"Əlif" in rejissoru **Tufan İmamutdinov**: "Bizim teatr, daha doğrusu, yaradıcı qrup bir il əvvəl yaradılıb. İdeya ötən ilin dekabrında ağılmıza gəldi. Kollektivimizin bütün üzvləri peşəkər təhsil almış gənclərdir. Tamaşanın mövzusu da elə o zaman "cücərdi", çünki əlifbamızla bağlı hər bir nəsnə bizim üçün çox önəmlidir. Bu problem haqqında zaman-zaman çox danışılır və bizim üçün vacib idi ki, məsələnin yeni, daha dəqiq formasını tapaq. Bu əsərlə Kazanda, Almatıda, Moskvada keçirilən festivallarda iştirak etmişik. Nurbək "Qızıl Maska"ya layiq görülüb. Sankt-Peterburqa səfərimiz gözlənilir və Azərbaycandan yeni təkliflər, dəvətlər də gözləyirik..."

Biz də bu kollektivlə yeni görüşlərə yalnız şad olarıq. Çünki cəmiyyətimiz bir il əvvəl yaranmış yaradıcı qrup üçün "Əlif" kimi sənət təzahürü teatrın bir neçə növünü, rəqs, qiraət, ifaçılıq sənətini özündə birləşdirib tənənəli və ifadəli oda təəssüratı doğurması ilə "mükəmməl" təyininə çox yaxındır...



"Fırtına" tamaşasından

### Aşırı hərəkətli "Fırtına"

Ola bilməzdi ki, küçə teatri kimi fəaliyyətə başlayan Gürcüstanın "Movement" ("Hərəkət") teatri səhnədə fırtına (festivalin gürcü iştirakçıları V.Şekspirin "Fırtına" əsərinə öz yanaşmaları ilə gəlmişdilər) effekti yaratmasın. Amma bu effekt hələ ki daha çox gürcü çılğınlığına dayaqlanır. Lakin şübhə etməmək olar ki, teatrın yaraşıqlı və daxilən azad gənclərdən ibarət truppası gürcü yaradıcı ruhunun nələrə qadir olduğunu növbəti dəfə daha dolğun ifadə edəcəklər. Belədə isə "Movement" in Şekspira və onun yalnız XIX əsrin ikinci yarısında səhnə bəxti açılmış "Fırtına" tragikomediyasına yanaşması yalnız bəzi səhnelərdə (məsələn, Ferdinanda Mirandanın bir-birinə vurğunluq səhnəsi) və bəzi aktyorların oyununda özünü büruzə verdi.



İoseb Bakuradze

**"Səhnədəki məkan canlandırma (səhnə tərtibatı Kaha Bakuradze, Sofiya Şaria və Georgi Ninoşvili) cəhdini də baş tutmuş hesab etmək olar. Ümumiyyətlə isə, gürcülərin "Fırtına"sı sirkəsayğı elementlərin zənginliyindən heç cürə aram tapa bilmədi..."**

"Fırtına"nın rejissoru İoseb Bakuradzenin Azərbaycana ilk səfəridir. Və buna son dərəcə şad olduğunu deməsi çox səmimi etiraf idi. Dedi ki, azərbaycanlı teatr xadimləri arasında çoxlu dostları var, xüsusən Pantomim və Kukla teatrlarından ölkəmizə dəfələrlə dəvət olsa da, müxtəlif səbəblərdən səfəri alınmırmış.

**İ.B.:**

- Şəki festivalına dəvətdən çox məmnun olduq, hər birinizə hədsiz minnətdarıq. Altı ay bundan əvvəl bildik ki, Azərbaycana gələcəyik. (gülərək əlavə edir) Uşaqlar Şəkiyə gəlib çatana qədər Azərbaycan mənzərələrinin fotosəklini çəkməkdə az qala rekord vurdular...

Bizim "Hərəkət" Teatrını mənim ailə üzvlərim – ata babam, atam, bibim və mən yaratmışıq. Artıq 18 ildir fəaliyyət göstəririk. Əvvəl küçə teatri kimi başlamışdıq. Teatrımızın binasını anqarın yerində qurmuşuq. Və qısa zamanda hər kəsin rəğbətini qazanmışıq. Xüsusən gənclərin. Bu tamaşanı ötən ilin sonunda hazırlamışıq. Nəse sirli-sehrli bir mövzu olaraq seçimimiz Şekspirin bu əsərinin üstündə dayandı. Məncə, bu pyes müəllifin ən sehrli əsəridir və həm də zorakılıq epizodları olmayan yeganə qələm məhsuludur.

**S.B.:**

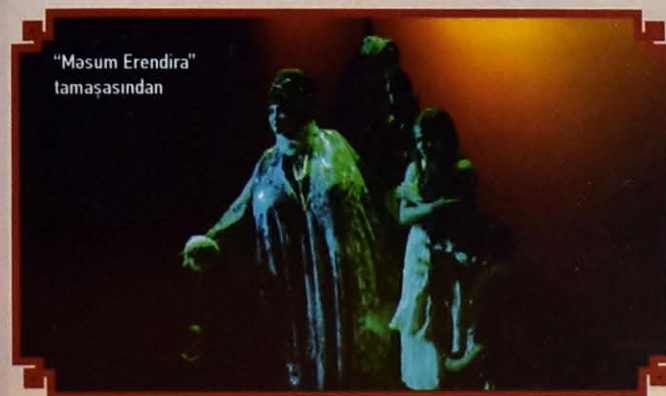
- Və məncə, Şekspirin ən son qələm məhsullarından biri, bir növ ədibin ədəbi vəsiyyəti adlandırılan, ülvi hissələrin hər hansı hakimiyyətdən və hər cür sehrbazlıqdan güclü olmasını nəticələyən bu tragikomediyanı seçməklə siz hansısa ismarıclar yollamaq, müəyyən ictimai-siyasi ab-hava ilə səsləşən bir çox məqamları vurğulamaq istəmişiz. Hər halda subyektiv təəssüratım belədir...

**İ.B.:**

- Tamaşaçıya hər hansı ismaric göndərmək niyyətimiz olmayıb. Zətən Şekspirin hər bir əsəri bir ismarıcdır. Mən bir rejissor olaraq heç vaxt tamaşaçıya hansısa fikri çatdırmaq məqsədi güdmürəm, həmişə onun təəssüratı, qənaəti ilə razılaşıram. İncəsənət adamları birmənalı şəkildə insanlar arasında dialoqun möhkəmlənməsinə çalışırlar. Siyasətçilər isə bu prosesə mane olurlar...

### "Məsum Erendira" və ya Kolumbiya teatri ilə tanışlığımız

Festivalın yekun tamaşası S.Vurğun adına Rus Dram Teatrında baş tutdu və teatr bayramının "Sərhədsiz teatr" devizinin ən pik nöqtəsinə çevrildi; ən azı uzaq Cənubi Amerika ölkəsi olan Kolumbiya teatrının ölkəmizə ilk səfəri səbəbindən. Amma bu ən az səbəb yeganə olaraq qalmadı: Kolumbiyanın Akto Teatrının təqdimatına ehtiyacı olmayan Qabriel Qarsia Markesin "Məsum Erendira və onun daşürəkli nənəsi haqqında ağlasığmaz və qəmli əhvalat" povestinin səhnə taleyini yazmaq missiyasını layiqincə yerinə yetirən truppası uzaq diyardan gəlmiş teatr nümunəsi təəssüratının marşrutunu coğrafi uzaqlığın yaxınlaşmasında saxlamadı – Bakı teatrlarına və teatr sənətçilərinə əsl və fərqli sənət hadisəsi yaşatdı.



"Məsum Erendira" tamaşasından

**"Özəlliklə "Acto Teatro"da 2 ildən bəri fəaliyyət göstərən Erendira rolunun ifaçısı Lina Rodrigues haqqında deməliyəm ki, bu gənc xanımın potensialı məhz sərhədsiz bənzətməsinə tam uyğundur, amplua kəlməsi bu aktrisa-ya heç vaxt yaxın düşməyəcək."**

XX yüzilliyin ən möhtəşəm nasirlərindən olan Markesin nəsrinə tamaşa zamanı dramaturgiyaya çevrilmədən, müəllifin sözlərini səhnələşdirmənin müəllifi və quruluşçu rejissor Con-Mario Rivera tərəfindən əlində kitab səhnədə gəzişərək oxunaraq uğurlu ədəbi taleyinin səhnədəki davamında dinlənilirdi, baxıldı və həm də (əslində buna ehtiyac olmasa da) səhnədə quraşdırılmış ekran vasitəsilə bir daha oxundu da. Biz bir daha yeniyetmə Erendiranın taleyinin "himayəsində" qalmağa məcbur olduğumuz, insan, qadın, ana olduğunu xatırlamaq belə istəməyən nənəsinin (Diana Solano) sayəsində ən qədim qadın peşəsinin bədnamlığına yuvarlandırıldığına acıyırdıq. Və burada baş ro-



"Məsum Erendira" tamaşasından

lun ifaçısının çoxplanlı oyun tərzini daha da qabarıq görünür: yeddibaşlı əjdaha, canı hardasa gizlədilmiş div timsalındakı nənəsinin öldürüb canını qurtarmaqda Erendiranı ürəkdən sevən və onu bu girdəbdən xilas etməyə hazır olan Uliiss (Carlos Andres Qonsales) qatil olmağa belə hazırdır. Amma nənəni o dünyaya yollamağın yolunu yalnız nəvəsi tapır: nənəsinin həmişə əlində olan əsaya keçirməklə. Nə yazıq ki, nənənin hökmü altında kişilərə satılmaq faciəsini əsa vasitəsilə nəvəyə keçən pulgürlük və əzəllilik əvəz edir – Erendira Uliissin üzünə belə baxmadan dönüb gedir. Bu səhnədə Uliiss halına ən çox acımalı olan personaj kimi yadda qalır...

**C.M.Rivera** tamaşadan sonra bizimlə söhbətində minnətdarlıq sözlərindən əlavə bunları dedi:

"Təxminən 10 ilə yaxındır ki, bu əsər tamaşaya qoyulub. Əvvəl başqa truppaya oynayırdıq. İndi isə artıq 1 ilə yaxındır kollektivlə Cənubi Amerikanın bir çox şəhərlərində çıxış etmişik. Təəssüf ki, Markesin özü ilə ünsiyyətimiz olmayıb, povestinin tamaşaya qoyulmasından da xəbərsiz idi, amma onun ailə üzvləri bu əsərin tamaşasını teatrımıza gəlib seyr edəblər.

Bakı, həqiqətən də, möhtəşəm şəhərdir. Paytaxtınızın memarlığına, mədəniyyətinə heyran qaldıq. Və Azərbaycanın, Bakının bizə ötürdüyü müsbət enerji vasitəsilə xalqınız öz mədəniyyətini təqdim etmiş oldu. Mənim ölkəmdə isə vəziyyət belə deyil. Tamaşamız vasitəsilə də məhz bunu, mədəniyyətə layiqli münasibət çatışmazlığını və sosial problemləri göstərməyə, çatdırmağa çalışdıq. Düşünürəm ki, Azərbaycanda gördüyümüz bir çox nailiyyətləri müqayisəli şəkildə öz ölkəmizə ötürməyi, orada tətbiq etməyi bacarmalıyıq".

\*\*\*

Teatr tamaşa bitənə qədər davam edən bayramdırsa, festival bu bayramların buketidir sanki – zaldan səhnəyə, səhnədən zala atılan minnətdarlıq, heyranlıq buketi. Bu buketin növbəti festivaladək solmaməsi arzusu ilə...

Samirə Behbudqızı  
Bakı-Şəki-Bakı